

מלאכות לעומד בחוץ. (18)

שנינו במשנה: יציאות השבת שתיים שהן ארבע בפנים, ושתיים שהן ארבע בחוץ: ומפרשת המשנה מה הן "שהן ארבע", דהיינו, שתיים נוספות לפטור, בפנים ובחוץ: פשט העני את ידו לפנים, ונטל בעל הבית מתוכה. או שנתן לתוכה והוציא, שניהם פטורין. פשט בעל הבית את ידו לחוץ, ונטל העני מתוכה. או שנתן לתוכה והכניס, שניהם פטורין. והיה סבור רב מתנה שיש למנות את כל הפטורים שזכרו במשנתנו, ומשום כך:

אמר הקשה ליה רב מתנה לאביי: וכי הא, תמני הויין? וכי המלאכות השנויות במשנתנו, אינן אלא שמונה וכמו שאמר התנא: שתיים שהן ארבע בפנים, ושתיים שהן ארבע בחוץ! ? והרי אם נביא בחשבון לאלו השנויים במשנתנו, נמצא דתרתין פרי הויין [שתיים עשרה מלאכות], ארבע לחיוב, ושמונה אופנים שהם פטורים! ?

שהרי בחלק הראשון מבין שני החלקים של הסיפא המבארים מה הן "שהן ארבע", תמצא ארבעה "פטורים". וכן בחלק השני של הסיפא. ועם ארבעת החייבים מן התורה שפורטו בשני החלקים הראשונים של

הרישא, המפרשת מה הן "שתיים", הרי לך שנים עשרה אופני מלאכות שנויות במשנתנו ולא שמונה.

אמר ליה אביי לרב מתנה: וליטעמך, לשיטתך שכל ה"פטורין" מלאכות המה הראויות לימנות, אם כן תיקשי לך: הרי שיתפרי הויין [שש עשרה מלאכות שנויות במשנתנו] ולא שמונה! ?

שהרי בשני החלקים של הרישא, המפרשת מה הן "שתיים", שנינו בכל ארבעת מלאכות החיוב, שהעושה את העקירה וההנחה הוא המתחייב, ואילו השני, שרק סייע בעדו "פטור". ואם כן, נוספו עוד ארבעה "פטורין", שמן הראוי למנותם עם השתיים עשרה שכבר נזכרו, הרי לך שש עשרה מלאכות הראויות להימנות.

אמר ליה רב מתנה לאביי: הא, לא קשיא. זו שהקשית אינה קושיא, כי בשלמא

ה"פטורים" השנויים בכבא דרישא, לא א-ג תיקשי למה אין התנא מזכירם בכלל היציאות האמורות לענין שבת. כי היות ואלו לא השתתפו כלל בעיקר המלאכה, אלא סיוע בלבד הם נותנים לאדם אחר העושה את כל המלאכה, לכן מותרים הם לכתחילה

[רשויות], "שהן ארבע" [חיובים ופטורים] בפנים, וארבע [חיובים ופטורים] בחוץ".

ולכן פירשו התוספות: לשון "שתיים" אינו עולה על היציאות דהיינו הרשויות, אלא כך הוא פירוש המשנה: "יציאות השבת" דהיינו רשויות השבת: יש בהם "שנים שהן ארבע" שחיובים ופטורים "בפנים", ו"שנים שהן ארבע" חיובים ופטורים "בחוץ".

"תוצאות", ומצינו רשויות שהן נקראות "תוצאות" דכתיב [במדבר לד ה] "והיו תוצאותיו הימה", ומתרגמינן רשוותיה.

18. נתבאר על פי רש"י. אבל התוספות תמהו עליו, שהוא מפרש לשון "שתיים" על הרשויות, שהרי אם כן, מה זה ששנינו "ושתיים שהן ארבע בחוץ", היה לו לומר: יציאות השבת "שתיים"

"פטור", שמשמעותו היא "פטור וגם מותר"?! (2)

והאמר שמואל: כל "פטורי" דשבת, היינו, פטור אבל אסור, בר מהני תלת [חוץ משלשה אלן], דפטור ומותר: א. צידת צבי. (3) ב. וצידת נחש. (4) ג. ומפּיס מורסא. (5)

ואם כן, ה"פטור" השנוי במשנתנו, משמעותו היא "פטור ואסור", והאיך אמר רב מתנה שהוא פטור ומותר.

ומשנינן: לא בכל מקום ששינונו לשון "פטור" כלל שמואל את כללו. אלא, כי

לעשות כן, ו"פטור ומותר" לא קתני. אין מעשהו נמנה מכלל היציאות האמורות לענין שבת. (1)

אלא אותם ה"פטורין" השנויים בבבא דסיפא, ד"פטור" כל אחד מהם מקרבן אבל אסור לעשות כן לכתחילה מדרבנן, הא שפיר קשיא לי, למה אין הם נמנים מכלל היציאות האמורות לענין שבת.

ומקשה הגמרא על מה שאמר רב מתנה ש"פטור" השנוי ברישא, היינו "פטור ומותר": מי איכא בכולי שבת "פטור ומותר"? וכי יש בכל דיני שבת לשון

בשבת, אם מתעסק שלא ישכנו פטור, ואם לרפואה חייב. ופטור זה פטור ומותר הוא, כפי שהוכיח שמואל בסוף פרק האורג. והנידון הוא כשאינן סכנת פיקוח נפש, כי יכול הוא להנצל בענין אחר. וטעם הפטור הוא משום "מלאכה שאינה צריכה לגופה", ומכל מקום, מדרבנן אף מלאכה כזו אסורה, אלא שמשום צערא לא גזרו רבנן [תוספות כאן ד"ה בר, על פי הגמרא לקמן קז ב].

5. הוא מה ששינונו בעדיות [ב ה]: המפּיס [פותח פה ל]מורסא [שעל גבי בשרן] בשבת, אם לעשות לה פה [אם לקולפה ולעשות לה פה, כדרך שרופאין של עכשיו עושים, דמתקן לה פתח], חייב [משום בונה פתח, או משום מתקן כלי, מה לי לתקן מכה מה לי לתקן כלי, רש"י שבת קז א]. ואם להוציא ליחה [של עכשיו, ואינו חושש אם תחזור ותסתום מיד, רש"י שם], פטור.

ופטור זה פטור ומותר הוא, משום שאין כאן תיקון, ורבנן נמי לא גזרו בה שבות משום צערא, כן כתב רש"י שם. ובתוספות כאן מבואר [וראה גמרא לקמן קז ב], שפטורו הוא משום מלאכה

1. ראה בתוספות כאן, ובראשונים כאן ועל המשנה, שביארו את הלשון "פטור ומותר", אף שאסור הוא משום "לפני עור", או משום שלכל הפחות היה לו להפרישו, ראה בדבריהם.

2. כתבו התוספות כאן, שכללו של שמואל אינו מתיחס אלא למה ששינונו במשניות, ולא מה ששינונו בברייתות. אך נראה מדבריהם, שאין הדבר מוחלט בידם. ומכל מקום, מבואר בדבריהם, שלא דוקא משניות שבמסכת שבת, אלא הוא הדין משניות במקומות אחרים העוסקות בדיני שבת.

3. הוא מה ששינונו לקמן קו ב: צבי שנכנס לבית. ישב האחד על הפתח [של הבית] ולא מילאהו [לפתח, שעדיין לא ניצוד הצבי], ישב השני ומילאהו, השני חייב. ישב הראשון על הפתח ומילאהו [וניצוד הצבי בכך], ובא השני וישב בצידו, אף על פי שעמד הראשון והלך לו, הראשון חייב, והשני פטור. ופטורו של זה השני "פטור ומותר" הוא. והוכיח כן שמואל לקמן.

4. הוא מה ששינונו בעדיות [ב ה]: הצד נחש

פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת קא חשיב. רק אותם אופני מלאכות שהעושה אותם יכול לבוא לידי חיוב חטאת, דהיינו עקירות [של הוצאה או הכנסה], שאם יגמור ויניח יהא חייב חטאת, אותם שנה התנא ב"יציאות השבת". אבל את אופני המלאכות **דלא אתי בהו לידי חיוב חטאת** [שלא יכול העושה אותם לבוא לידי חטאת בפעם הזאת], **לא קא חשיב** התנא, אף שאסרו חכמים לעשות כן.⁽⁷⁾

ומשום כך לא שנינו אלא "שתים שהן ארבע בפנים", דהיינו, הוצאה והכנסה גמורה, ועוד שתי עקירות של הוצאה [האחת עם העברה מרשות לרשות, והשניה בלעדיה, לעומד בפנים]. וכן "שתים שהן ארבע בחוץ", היינו, הכנסה והוצאה גמורה, ועוד שתי עקירות של הכנסה, עם העברה מרשות לרשות ובלעדיה — לעומד בחוץ. אבל את פעולות ההנחה שעושה זה שכנגדו, אין התנא מונה.⁽⁸⁾

איצטריך (6) ליה לשמואל לבאר איזה "פטור" הוא "פטור ואסור", ואיזה הוא "פטור ומותר", רק ב"פטורי" **דקא עביד מעשה** [רק בלשון "פטור" האמור גבי מי שעשה מעשה], ובהם הוא שפירש שמואל שהכוונה היא "פטור אבל אסור" מלבד בשלושה —

אבל "פטורי" **דלא קא עביד מעשה, איכא טובא** [לשון "פטור" השנוי גבי מי שלא עשה מעשה יש הרבה]. כלומר, הרבה לשון "פטור" יש גבי מי שלא עשה מעשה, שהכוונה היא פטור ומותר, וכגון זו שבמשנתנו, ובאלו לא דיבר שמואל כלל.

וכאן שבה הגמרא לקושיה המקורית של רב מתנה: **בכל זאת תיקשי: הא תרתי פרי חויין**, ולמה שנינו "שתים שהן ארבע בפנים, ושתים שהן ארבע בחוץ", שמשמע כי יש שמונה מלאכות בלבד!?

ומשנינן: לא את כל מלאכות ההוצאה האסורות מדרבנן מונה התנא, אלא רק

דפטור אבל אסור", ומכח זה מקשה הגמרא שימנה התנא שמונה פטורים ולא ארבע. הרי מבואר בהדיא, שכל שמונת הפטורים שבסיפא הרי הם אסורים.

8. נתבאר על פי פירושו הראשון של רש"י כאן, וכן פירש גם במשנה. **וכתב רש"י** לפרש עוד: **ורבותינו אומרים: פשיטות יד לפנים בין מליאה בין ריקנית**, היא תחילת המעשה וההוא הוא דקא חשיב.

וראה גם ברמב"ן, שכתב: ואחרים פירשו, שעני שפשט ידו לפנים בין מליאה בין ריקנית היא תחילת מלאכה, מפני שיכול הוא ליטול ולהוציא ולבוא לידי חיוב חטאת, וכן של בעל הבית. ותרתני נינהו, חדא דהוצאה וחדא דהכנסה.

שאינה צריכה לגופה, ומה דאינו אסור מדרבנן הוא משום צערא.

6. בשפת אמת עמד על לשון הגמרא "כי איצטריך", שהיה לו לומר "כי קאמר שמואל", וציין לדברי התוספות ד"ה בר, וראה מה שכתב הוא בזה.

7. ראה בשפת אמת שכתב כן. וראה לעיל ב א בהערה 10, מה שיש להוסיף בזה מלשון רש"י. וראה עוד בלשון התוספות ד"ה פטורי, שכתבו על חלק מהפטורים שבמשנתנו "אינה אלא טלטול בעלמא". **וראה היטב** לשון הרשב"א כאן ד"ה הא דאמרינן. ומיהו בגמרא לעיל איתא "אלא בבא דסיפא

כולה [את כל המלאכה] חייב, ולא העושה את מקצתה, דהיינו, "זה עוקר וזה מניח".

יחיד ועשה אותה, שעקר והניח בעצמו, חייב חטאת. אבל שנים ועשו אותה, שזה עוקר וזה מניח, הרי אלו פטורין.⁽¹¹⁾

איתמר נמי, אמר רבי חייא בר גמדיא: נזרקה מפי חבורה לפרש את משנתנו שלא חייבה ב"זה עוקר וזה מניח", ואמרו: ממשמע שאמר הכתוב "בעשותה", למדנו כי רק יחיד שעשאה הרי הוא חייב, אבל שנים שעשאה פטורין.⁽¹²⁾

ומקשה הגמרא: מדוע אכן שניהם פטורין⁽⁹⁾ כשעשו שנים מלאכה כאחת, זה עוקר וזה מניח?! – והא איתעבידא מלאכה מביניהו [והרי מבין שניהם נעשתה מלאכה גמורה], ולמה פטורים שניהם?!⁽¹⁰⁾

ומשנינן, משום דתניא, רבי אומר: אמרה תורה בפרשת ויקרא לגבי קרבן חטאת: "ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ, בעשותה אחת ממצוות ה' אשר לא תעשינה ואשם. או הודע אליו חטאתו אשר חטא, והביא קרבנו". ודרשינן, לשון "בעשותה", כאלו אמר "בעשות אותה", דהיינו, את "המלאכה", ללמדנו כי רק העושה לברו את

10. כתבו התוספות כאן: לא פריך שיתחייב הראשון, דאין סברא שעל ידי השני, שעשה הנחה וגמר המלאכה, יתחייב הראשון. אלא אשני קא פריך שיתחייב, לפי שעל ידו נגמרה המלאכה. וכן כתב גם הרמב"ן, ולכן מחק מלשון הגמרא את התיבה "[והא איתעבידא מלאכה] מביניהו", דזה משמע שהקושיא היא ששניהם יתחייבו.

אך בתוספות לקמן צג א ד"ה חד, כתבו לבאר את המיעוט ב"זה עוקר וזה מניח", שהוצרכנו למיעוט משום "דהוה אמינא, אהכנסה ואהוצאה הוא דקפיד רחמנא, וליחייב אפילו בלי הנחה". וראה בשפת אמת מה שכתב על דברי התוספות.

11. ביאור הדרשה וביאור לשון הברייתא הוא על פי התוספות, וכתבו, שהוא כפל לשון המורה לענין אחד.

12. ראה בתוספות שביארו למה הוצרכה הגמרא להוסיף מה שנזרקה מפי חבורה, ושם מתבאר גם, אם זו חבורה של אמוראים או תנאים. וראה ברמב"ן שביאר באופן אחר.

וזה הוא לכאורה פירוש רש"י בשם רבותיו. וכתב הרמב"ן על פירוש זה: ואין זה נכון, שהוא מונה מי שלא עשה תחילת מלאכה מפני שיכול הוא להתחיל בה. ועוד, שהוא פטור ומותר בהכנסת היד, אם לא עשה דבר אחר.

אך ראה בתוספות הרא"ש שכתב "הילכך נראה כפירוש רבותיו [של רש"ן], דפשיטת יד בין מליאה בין ריקנית קא חשיב, דאית בה דררא דחיוב חטאת, שעשה כל המלאכה כולה אלא שחסר מעט או עקירה או הנחה", [והוא פירוש הריב"א בתוספות כאן]. ומלשונו משמע שהבין בכוונת רבותיו של רש"י, דזה פשוט יד הרי הוא זה שגם מעביר מרשות לרשות, ולכן הוא נקרא "פטורי דאתי לידי חיוב חטאת", [ומיהו לשון רש"י משמע כהפירוש שהביא הרמב"ן].

9. לפי פשוטו, ציטטא היא מן המשנה ששנינו בה "שניהם פטורים" כשזה עוקר וזה מניח, אך התוספות הוכיחו, שהכוונה אינה למשנה, אלא מה דמשמע מלשון "דאתי לידי חיוב חטאת" שאין בזה חיוב חטאת, ראה שם. ומכל מקום, אף זה הוא טעם המשנה.

או דילמא, לא נחשבת עקירת גופו כעקירת חפץ, ונמצא שלא עקר, ואינו חייב. (16)

אמר ליה רבי לרב: חייב, כי עקירת גופו כעקירת חפץ דמי.

שמא תאמר, הרי שנינו במשנתנו "פשט העני את את ידו לפני, או שנתן [בעל הבית] לתוכה, והוציא [העני], שניהם פטורים", ואף העני בכלל הפטור. ומוכח שאין להחשיב את עקירת יד העני הטעונה עם החפץ, מרשות היחיד, כעקירה, ולכן לא מתחייב העני. ומוכח שעקירת גופו או ידו לאו כעקירת חפץ דמי!?

תשובתך, ואינו דומה עקירת גופו הטעון

כבר נתבאר, שאין מתחייב אדם על הוצאה מרשות לרשות, אלא אם כן עקר את החפץ ברשות זו והניחה ברשות אחרת. הסוגיא שלפנינו דנה בפרטי דין עקירה ודין הנחה.

בעי מיניה רב מרבי [שאל רב את רבי]: היה עומד ברשות היחיד והטעינו חבירו (13) על כתיפו (14) אוכלין ומשקין, (15) והוציאן על כתיפו לחוץ ועמד שם, מהו שיתחייב משום הוצאה?

וצדדי הספק הם: האם עקירת גופו, עם מה שעליו, כשהתחיל ללכת, כעקירת חפץ ממקומו דמי, כאילו עקר את מה שעליו מרשות היחיד, ואם כן, מיחייב.

[וראיתם ממשנתנו, וכפי שיבואר בהמשך הענין בהערות], וספק הגמרא הוא לענין עקירה בלבד, ומשום שעקירה צריך שתהא חשובה יותר מהנחה. והביאו שם ראייה לחילוק כעין זה, ראה שם. וראה בהמשך הענין בהערות מה שיתבאר עוד בענין זה.

ב. בגדר ספק הגמרא. רבי עקיבא איגר בדבריו על התוספות בעמוד ב ד"ה היה טעון כתב שהאיבעיא היא רק שהעקירה מצד עקירת גופו, אפשר דלא חייב עליה כיון שאינו עוקר חפץ ממקומו, ונשאר במקומו הראשון. וכן לענין הנחת גופו [שאף בזה נסתפקה הגמרא לשיטת התוספות] אפשר דלא מיקרי הנחה לחייב עלה, כיון שאינו מניח החפץ למקום אחר, אלא שמונח במקומו, בגופו.

ובחידושי מהרא"ל [צונץ] בדבריו על התוספות שם, נראה, שעיקר הספק הוא, משום שמעשה העקירה או ההנחה אינו נעשה בגוף החפץ, אלא ממילא הוא נעקר או מונח על ידי עקירת או הנחת גופו.

וכן כתב ב"חזון איש" [סב ב] "דוקא עקירה

13. הטעם שנסתפקה הגמרא ב"הטעינו חבירו", ולא כשהטעין את עצמו כשהיה עומד, והתחיל ללכת — יתבאר בהערה בעמוד ב, על דברי רש"י שם ד"ה מבעוד יום.

14. ואם הטעינו על ידו ויצא לחוץ עם ידו הטעונה: לשיטת התוספות ד"ה מאי, הרי זה חייב. אך בשיטת רש"י הבינו התוספות שהוא פטור. ומה שיש להוסיף עוד בזה, יתבאר בהמשך הענין בהערות.

15. בטעם שנקטה הגמרא את הספק באוכלין ומשקין, כתב רש"י: אורחא דמילתא נקט, דבר הצריך לשבת, ודרך בני אדם להתעסק בהן בשבת.

16. א. דעת התוספות ד"ה עקירת, שספק הגמרא הוא בין לענין עקירה ובין לענין הנחה. ואילו דעת הרשב"א ב"תוספות ישנים" שם [ורבינו שמשון בתוספות הרא"ש] שלענין הנחה אין ספק שהנחת גופו כהנחת חפץ

בחפץ לעקירת ידו הטעונה: (17)

המושטת לרשות היחיד יחד עם החפץ שנתן הבעל הבית בידו נחשבת כעקירת החפץ מרשות היחיד. אבל לעומת זאת, גופו ניח על גבי קרקע. ולכן, עקירת גופו עם החפץ

מאי טעמא [מהו החילוק]? ידו, לא ניח על גבי קרקע, (18) ולכן אין עקירת יד העני

חפץ.

הרמב"ן והרשב"א מפרשים בדעת רש"י, שלא אמר "ידו לא ניח" אלא כשירו ברשות אחרת מאשר גופו, ראה שם, וברשב"א שהאריך בזה, ודקדק שם את לשונו של רש"י "לישנא אחרינא, ידו בטר גופו גרידא, לא גריסין – דיתירא היא", ומשמע, שאף לפי לישנא קמא, עיקר הטעם הוא משום שידו אינה במקום גופו. והרא"ש [סימן ב] כתב: מאי טעמא ידו לא ניחא על גבי קרקע, הלכך לא חשיב עקירתו [של היד] כעקירת חפץ, ולא דמי להטעינו חבירו על כתפיו או על ידו, ועקר רגליו ויצא, דחייב. דהתם גופו ניח על גבי קרקע, וחשיב עקירת גופו כעקירת חפץ, אף החפץ שנתון בידו, כיון שעקר גופו. אבל אם לא עקר גופו ועמד במקומו והושיט ידו לחוץ, פטור, דלא חשיב עקירת היד כעקירת חפץ. והקרוב נתנאל הבין את דברי הרא"ש כדברי התוספות.

ב. שנינו במשנתנו: "פשט העני את ידו לפנים, ונתן בעל הבית לתוכה, והוציא, העני חייב", ופשטות לשון המשנה הוא, שבהוצאת ידו לבד הרי הוא מתחייב, ואין צריך שיניח על גבי קרקע רשות הרבים.

והוכיחו מכאן התוספות ישנים, שהנחת גופו כהנחת חפץ היא, ואין בזה ספק, שהרי כן מוכח ממשנתנו. אבל התוספות כתבו, שאין להוכיח כן ממשנתנו, כי יש לפרש את המשנה באופן שהניחו על גבי קרקע.

ובפשטו, כל דבריהם הוא דוקא לשיטתם, שאם ידו וגופו במקום אחד, כי אז אין חילוק בין ידו לגופו. אבל לשיטת רש"י [כהבנת התוספות בדבריו] שבכל אופן אין דומה ידו

קמבעיא ליה, דאין זה מלאכה כתכונתה, שלא עקר החפץ, אלא גרם לו שיצא, ראה שם ביתר אריכות.

17. מכאן הוכיח חידושי רבי עקיבא איגר כדעת התוספות, שאף בהנחה מסתפקת הגמרא. כי לדעת הסוברים שאף רב ידע שהנחת ידו כהנחת חפץ היא, הלוא תיקשי לו ממשנתנו "פשט העני את ידו לפנים, ונטל בעל הבית מתוכה שניהם פטורים", הרי משמע שאין העני מתחייב בהושטת ידו הטעונה לפנים, ואין אומרים "הנחת ידו כהנחת חפץ", ובהכרח שחילוק יש בין ידו לבין גופו, ונמצא, שחילוק זה ידוע היה לרב, ואינו קשור למה שחידש רבי שעקירת ידו כעקירת חפץ. ואילו מדברי הגמרא נראה, שרק משום שחידש רבי שעקירת גופו כעקירת חפץ, הוצרך לחלק בין גופו לידו. ובהכרח שאף הנחת גופו בכלל הספק, וחילוק הגמרא נצרך רק לפי תשובתו של רבי שעקירת גופו כעקירת חפץ, והנחת גופו כהנחת חפץ. וראה בשפת אמת מה שהביא בזה, ומה שכתב על דבריו.

18. א. כן פירש רש"י. וכתבו התוספות לפי שיטתו, שאם הטעינו חבירו על ידו והוציא, אין הוא חייב כיון שידו לא ניח, ואין חילוק בין אם ידו היתה פשוטה לרשות אחרת מגופו, או שבמקום גופו היא. אך שיטת התוספות היא שעיקר חילוק הגמרא הוא משום שידו פשוטה לרשות אחרת מאשר גופו, ואנו אומרים שידו אחר גופו היא נגדרת. אבל כשידו וגופו במקום אחד, אז אפילו עקירת ידו לבדה היא כעקירת

שעליו נחשבת כעקירת החפץ.

ב-ג אמר ליה רבי חייא לרב ששאל את ספיקו לפני רבי:

בר פחתי [בן גדולים]! (1) וכי לא אמינא לך: **כי קאי רבי בהא מסכתא, לא תשייליה במסכתא אחריתי, דילמא לאו אדעתיה** [וכי לא אמרתי לך מכבר, שאם עוסק רבי במסכת מסויימת, אל תשאלהו שאלות במסכת אחרת, שמא לא ידע, ויתבייש], **דאי לאו**

דרכי גברא רבה הוא, כספתיה! דמשני לך שינויא דלאו שינויא הוא. השתא מיחת, אף ששאלתך במסכת שבת היתה בעת שרבי עוסק במסכת אחרת, שפיר משני לך (2) [דהיינו, אם לא שרבי אדם גדול הוא, היית מביישו, שהיה עונה לך תירוץ שאינו תירוץ. אך בכל זאת, בפעם זו ענה לך כהוגן].

דכך תניא, כדברי רבי: היה טעון אוכלין ומשקין מבעוד יום, (3) והוציאן לחוץ משחשיכה, חייב, לפי שאינו דומה לידו.

בין ידו הפשוטה לרשות אחרת, לידו שעם גופו, ראה שם].

1. כתב חידושי רבי עקיבא איגר: מלשון הכתוב [חגי א] "ורובכל בן שלתיאל פחת יהודה" [מתורגם "רבא דבית יהודה". וראה שם באבן עזרא, שהביא הכתוב במלאכי א "הקריבהו נא לפחתך, הירצך או הישא פניך". ויש להוסיף מה שכתוב במגילת אסתר [ג יב] "ואל הפחות אשר על מדינה ומדינה"]. ומלשון המשנה [בכורים ג ג] "הפחות והסגנים".

2. ראה מה שכתבו הפני יהושע הצ"ח וחידושי מהרא"ל [צונץ] על לשון הגמרא כאן.

3. בטעם שנקטה הברייתא "מבעוד יום", ביארו התוספות, כי אילו הטעין עצמו משחשיכה, לא נדע ממה שחייבה הברייתא, שעקירת גופו כעקירת חפץ, ומשום שבין כך ובין כך יש לחייבו. דהיינו: הרי ספק הגמרא הוא בין לענין עקירה ובין לענין הנחה [כשיטת התוספות בעמוד א], ואם כן, אף אם תאמר שעקירת גופו אינה עקירה לחייבו, מכל מקום, יש לך לחייבו משום העקירה הראשונה, שאם עקירת גופו אינה עקירה אף הנחת גופו לא הוי הנחה, ואין כאן

לגופו, אם כן בהכרח לפרש את משנתנו שהניחו על גבי קרקע, שהרי אפילו אם הנחת גופו כהנחת חפץ היא, מכל מקום, ידו לא.

ג. ובוה מתבארים דברי רש"י במשנה, שפירש את חיובו של העני כשהניחו על גבי קרקע. ואשר לכאורה תמוה: כיון דמסקינן שעקירת גופו כעקירת חפץ, אם כן כל שכן שהנחת גופו כהנחת חפץ, ולמה צריך שיניחו על הקרקע כדי לחייבו! ? אך לפי מה שנתבאר, הרי ניחא. [ראה פני יהושע בדבריו על רש"י במשנה, שכתב לפרש כן לפי פשוטו. וכן כתב בשפת אמת בדבריו על תוספות בד"ה עקירת].

אך רבי עקיבא איגר כתב לפרש את דברי רש"י במשנה, שהוא הולך על פי דרכו, לפרש לפי הסלקא דעתין בגמרא, אך באמת מודה רש"י, שלפי מסקנת הגמרא, שעקירת ידו כעקירת חפץ, אין צריך הנחה על גבי קרקע.

ומכח זה כתב רבי עקיבא איגר שם, להוכיח מדברי רש"י כשיטת התוספות, שספק הגמרא הוא אף על הנחה, כי אם כשיטת ה"תוספות ישנים" שבהנחה אין ספק, אם כן אכתי תיקשי: למה פירש רש"י שהניחו העני על גבי קרקע. ובשפת אמת תמה עליו, וביאר דברי רש"י לפי שיטתו וכפי שנתבאר. וראה שם מה שהוסיף לפי דעת הרשב"א הסובר בדעת רש"י, שיש חילוק